

II ULUSAL HALKLA İLİŞKİLER SEMPOZYUMU

21. Yüzyılda halkla ilişkilerde yeni yönelimler, sorunlar ve çözümler
27-28 Nisan 2006

Kurtuluş Savaşı Sırasında Yürütölen İletişim Çabalarının Halkla İlişkiler Açısından İncelenmesi

Yrd. Doç. Dr. Nüket ELPEZE ERGEÇ

Gaziantep Üniversitesi Gaziantep MYO

ÖZET

Geniş kitlelerin kabulünü elde etmek için ikna taktiklerinin halkla ilişkiler çalışmalarının içinde kullanımının yorumlanması, bu çalışmanın temel konusudur. Halkla ilişkiler bilinçli ve stratejik bir iletişim biçimidir. Bu bağlamda gönüllü kitlelerin yönlendirildiği ve organize edildiği Kurtuluş mücadelemiz iletişim ve ikna çerçevesinde incelenmesi gereken bir süreçtir. Kurtuluş Savaşı'nda kitleleri etkilemek ve yönlendirmek için yapılan cephe gerisindeki mücadele, savaşın kazanılmasında en az top ve tüfek kadar önemli olmuştur. Bu mücadelede, Ulu Önder'in hitabet gücü ile ikna yöntemlerini kullanımı inkar edilemez. Cumhuriyet kurulmadan önce, Türk toplumunu savaşa hazırlayan birçok sebep vardı. Ancak toplumu Kurtuluş Savaşı'na hazırlamak çok daha üst bir bilinçlenme ve örgütlenme sonucu olmuştur. Büyük önderin söylemleri, cephelere gidilmeden önce yapılan kongreler, evlerde yapılan toplantılar, yerel ve ulusal bazda çıkarılan gazeteler, fon niteliğinde halktan yiyecek ve giyeceklerin toplanması, örgüt içi bilgilendirme ve motivasyon araçlarının kullanılması, bildirilerin yayınlanması, Cemiyet'lerin kurulması... gibi çalışmalar yapılmıştır. Halkla ilişkilerde, ilişki yönetimi basit bir ikna girişiminden karmaşık stratejiler içeren karaktere sahip olabilir. Elbette, kurtuluş mücadelesinde bütün bunlar halkla ilişkiler adı altında yürütülmedi. Ama halkla ilişkilerin esas amacı, ikna yoluyla örgüt ruhu yaratarak halkın katılımcı olduğu bir ortam oluşturmaktır. Bu bağlamda milli ruhun yaratıldığı Türk milletinin kurtuluş mücadelesinin bu kapsamda değerlendirilmesi halkla ilişkiler çalışmaları için zorunludur. Çalışma aralığı olarak; Kurtuluş mücadelesinin sürdürüldüğü Atatürk'ün Samsun'a gitmek üzere yola çıktığı 16 Mayıs 1919 ile TBMM'nin açıldığı 23 Nisan 1920 tarihleri aralığı seçilmiştir. Bu aralıkta gerçekleştirilen iletişim çalışmaları halkla ilişkiler açısından incelenecektir.

Çalışmada yaşanılmış ve başarıya ulaşılmış bir savaşta kullanılan taktik ve ikna yöntemleri, kongre ve mitinglerle sınırlı olmak üzere, halkla ilişkiler açısından ortaya çıkarılması ve irdelenmesi hedeflenmiştir.

II ULUSAL HALKLA İLİŞKİLER SEMPOZYUMU

21. Yüzyılda halkla ilişkilerde yeni yönelimler, sorunlar ve çözümler
27-28 Nisan 2006

1. GENEL OLARAK HALKLA İLİŞKİLER

Halkla ilişkilerin temelinde, halkı kurumun çıkarına uygun bir şekilde düşünmeye ve eyleme geçmeye ikna etme düşüncesi yatar. Cutlip ve Center halkla ilişkileri, karşılıklı yarar sağlayan çift yönlü iletişime dayanan dürüst ve sorumlu uygulamalarla, kamuoyunu etkilemeye yönelik planlı çabalar olarak tanımlar (Cutlip and Center, 1985, 3). Halkla ilişkilerle ilgili tanımlamalara bakıldığında öz olarak kuruluş ile hedef kitle arasında bulunan iletişimin yönetimi olduğu görülür. Bu çalışmada halkla ilişkiler bir iletişim çabası olarak kabul edilecektir.

Halkla ilişkiler uygulamaları alanında dört halkla ilişkiler modeli ile karşılaşmaktadır. Halkla ilişkiler çalışmalarının tarihsel gelişimi çerçevesinde J. Grunig ve Hunt (1984) tarafından dört model tanımlanmıştır; basın ajansı/tanıtım modeli, kamuoyu bilgilendirme modeli, çift yönlü asimetrik model ve çift yönlü simetrik model. Basın ajansı modeli 19. yüzyılda kamuoyunun kazanılması için mümkün olan her türlü uygulamadan yararlanan ve iletişimin kötü çocuğu propagandayı kullanan modeldir. Destekleyici, tek yönlü, gerçeklikleri tartışabilen, kaynaktan alıcıya bir iletişim tarzı kullanılan basın ajansı modelinde çevresel kontrol amaçlanmaktadır. Kamuoyu bilgilendirme modeli ise bilgiyi yaymak amacıyla kaynaktan alıcıya tek yönlü iletişim modelini kullanır. Bu modelde çevresel adaptasyon ve iş birliği önemlidir, ancak kurum hakkında gerçek ve doğru bilgiyi sağlayan ama olumsuz bilgiyi istenmedikçe vermeyen programları tanımlar. Çift yönlü asimetrik modelin temeli iknaya dayanır. Bu modelinde amacı basın ajansı modeli gibi çevresel kontrol ve hakimiyet kurmaktır. Çift yönlü iletişim tarzının kullanıldığı modelde kaynağı ikna etmek ve biçimlendirmek önemlidir. Kurumun davranışını değiştirmesine gerek kalmadan kamuların desteğini sağlayacak mesajları belirlemede bilimsel ikna çabalarından ve araştırmadan yararlanır. Karşılıklı anlayışın temel alındığı

çift yönlü simetrik modelde çevresel adaptasyon önemlidir. Hem kamuların hem de kurumun bilgi, tutum ve davranışlarında değişimler yaratmak amacıyla pazarlık, müzakere gibi stratejileri kullanır.

1.1. Çift Yönlü Simetrik Model

Çalışmada, Kurtuluş Savaşı'nda kullanılan iletişim stratejileri çift yönlü simetrik model çerçevesinde açıklanacaktır. Çünkü bu model simetrik iletişime dayanmaktadır. Simetrik iletişim ise diyalog, müzakere ve dinlemeyle gerçekleşir. İletişim yönetiminin etkinliği açısından simetrik model asli olarak daha yararlıdır. Çünkü, gerek üst yönetime, gerek kamulara ait bilgi, tutum ve davranışların değişebilirliğini savunur. İletişim yöneticileri, taraflardan birini (kamuları) diğer tarafın (baskın koalisyonun) bakış açısıyla tamamen uyuşturmaktansa, iki tarafı birbirine yaklaştırmakta daha çok başarılı olurlar. İletişim yönetimine oyun kuramının perspektifinden bakıldığında, simetri kurallarına göre oynandığı zaman halkla ilişkilerin karma motifli bir oyun olduğu anlaşılır. Asimetrik halkla ilişkiler, sadece bir tarafın kazandığı ve diğer tarafın kaybettiği sıfır toplamlı bir oyundur (Dozier ve Ehling, 2005, 192).

Çift yönlü simetrik model araştırmadan ve çift yönlü iletişimin başka türlerinden yararlanır. Ancak çift yönlü asimetrik modelin tersine, araştırmayı kamuları motive ya da ikna etmekte en etkili olacak mesajları belirlemek için değil, anlamayı ve iletişimi kolaylaştırmak için kullanır. Simetrik modelde halkla ilişkilerin asli hedefi ikna etmek değil, anlamaktır. (Grunig-Grunig, 2005, 311). Halkla ilişkiler uygulamalarında karşılıklı saygıya odaklı ve ortak anlayışlar geliştirme yolunda çaba sarf edilen çift yönlü simetrik model, karşılıklı mutabakatı esas alır. Bu nedenle çift yönlü simetrik modelde liderlik önemlidir.

1.2. Liderlik

Liderlik, halkla ilişkiler iklimi yaratma da önemli bir unsurdur. Çünkü örgütün lideri halkla ilişkiler çalışmalarına karar veren ve

kurtuluş savaşı sırasında yürütülen iletişim çabalarının halkla ilişkiler açısından incelenmesi

Nüket ELPEZE ERGEÇ

örgütün iklimini belirleyen kişidir. Halkla ilişkiler alanında lider örgütün davranışını belirleyen, gücü kullanan kişidir. Nitekim Atatürk Nutuk'da liderliği şu şekilde açıklamaktadır. "Efendiler, tarih itiraz edilmez bir şekilde ispatlamıştır ki, büyük davalarda başarı için sarsılmaz bir kabiliyet ve kudrete sahip bir önderin varlığı şarttır." (Nutuk, 2004, 49). Nitekim kurtuluş mücadelesinin sarsılmaz lideri kendisi olmuştur. K.Burns liderlik üçgeninden bahseder. Samimiyet, güvenilirlik ve ilgiyi liderlik üçgenin ayakları olarak düşünür. Bunların yanı sıra başkalarını anlayabilme yetisine de dikkat çeken Burns, saydığı özellikleri içinde taşıyan lider ve yöneticilerin hitap ettikleri kitleyi en alttan en üst bağa kadar kendilerine bağladıklarını savunur (Burns, 1991).

Simetrik modelde liderlik önemli bir özelliktir. Halkla ilişkilerde simetrik yaklaşım merkezine liderliği koymuş ve mükemmelliği örgütlerin değil liderlerin yaratmış olduğunu iddia eder. Bu yaklaşıma göre liderlik ortaya bir vizyon koyabilmek ve daha sonra bu vizyonun biçimlendirilmesi ve gerçekleştirilmesinde rol alacak kişileri güçlendirmektir. "Liderlik" kısmen herkesin dikkatini ortak vizyon üzerinde tutmak, tartışmaya açık olmayan "sabitlenmiş" alanları ve kararları üzerindeki kısıtları açıklıkla ortaya koymak, eşitsiz katılım ya da grup baskısına karşı tetikte olmak ve zamanı sınır ve yönetim altına sokmak demektir. Daha sonra olaylar başarıya doğru ilerlemeye başladığında, liderler, katılımın önemine ilişkin somut işaretler yerine geçecek ödül ve geribildirimler sunabilirler (Kanter, 1983 akt. Grunig, 2005, 254).

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Araştırma, Kurtuluş Savaşı sürecinde belli bir dönemi kapsayan doküman inceleme yönteminin kullanıldığı bir çalışmadır.

2.1. Araştırmanın Problemi

Kurtuluş Savaşı Türk milletinin var olma mücadelesinin savaşıdır. Bu savaş sadece top

ve tüfeğin savaşı olmayıp, strateji ve taktiklerin savaşı olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'nda toplumla kurduğu iletişim biçimi bu savaşın başarıyla sonuçlanmasında önemli katkısı olmuştur. Halkla ilişkiler birçok iletişim stratejilerinin kullanıldığı, bilinçli ve planlı bir yönetim biçimidir. Bir anlamda iletişimin yönetimi denilebilecek olan bu süreç başarının sırrını da içinde saklar. En başarılı halkla ilişkiler çalışmasına uygulayabilmek için bu süreçteki sırları çözmek iletişim bilimi için zorunludur. Kurtuluş Savaşı'nda elbette bilinçli bir halkla ilişkiler kampanyasından söz etmek mümkün değil. Ancak bu süreçte Atatürk'ün liderliğinde bilinçli bir iletişim stratejisi uygulanmıştır ve iletişimciler bu stratejinin sırlarını ortaya çıkarmak zorundadır. Çalışmanın problemi de tam olarak budur. Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı başlangıcında halkı etkilemek ve kurtuluşa ikna etmek için kullandığı iletişim yöntemlerinin, halkla ilişkiler açısından incelenmesi bu çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır. Çalışma sürecinde, bu problem halkla ilişkiler çalışmalarında kullanılan çift yönlü simetrik model temelinde açıklanmaya çalışılacaktır. Bu model uygulamalarında diyaloga dayanması, yönetimin çevreden aldığı geri bildirimden etkilenmesi söz konusudur. Bu özelliği ile diğer halkla ilişkiler modelinden ayrılır.

2.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Araştırma, çift yönlü simetrik model çerçevesinde Kurtuluş Savaşı sırasındaki iletişim çabalarının halkla ilişkiler strateji ve teknikleri açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Yukarıda belirlenen problem çerçevesinde, Kurtuluş Savaşı sürecinde Türk halkını bilinçlendirmek için halkla ilişkiler kapsamında kaç tane kongre, toplantı yapıldığı, kaç miting düzenlendiği yani iletişim ortamları, bunların niteliklerinin neler olduğunu içerik analiz yöntemi ile belirlemek ve halkla ilişkiler süreci içinde bu ortamları irdelemek bu çalışmanın temel amacıdır.

Atatürk'ün Anadolu'ya geçtiği 19 Mayıs

II ULUSAL HALKLA İLİŞKİLER SEMPOZYUMU

21. Yüzyılda halkla ilişkilerde yeni yönelimler, sorunlar ve çözümler
27-28 Nisan 2006

1919 tarihi ile Meclis'in açıldığı 23 Nisan 1920 tarihleri arasındaki yaklaşık bir yıllık süreçte yaşanan iletişim olaylarının içerik analizi yöntemiyle araştırılması, araştırmanın alt amacını oluşturmaktadır. Bu araştırmanın alt amaç soruları ise;

1- Genel olarak Nutuk'ta bir yıllık süreçte kaç tane iletişim ortamı bulunmaktadır?

2- Gerçekleştirilen bu iletişim ortamlarının nitelikleri nelerdir?

3- Bu ortamların içerikleri nelerden oluşmaktadır? Halkla ilişkiler kampanya süreci ile örtüşüyor mu?

Bu amaç doğrultusunda doküman inceleme yöntemine göre Nutuk'tan bu iletişim ortamları ayıklanacak ve saymaca yoluyla bunlar çıkarılacaktır. Bu iletişim ortamları halkla ilişkiler kampanya süreci ile açıklanacaktır.

2.3. Araştırmanın Önemi

Kurtuluş Savaşı her yönüyle önemli bir savaştır. Başarıyla sonuçlanan bu savaşta yaşanan iletişim ortamlarının halkla ilişkiler açısından ortaya çıkarılması, halkla ilişkiler çalışmaları ve örgütler için son derece önemlidir. Bu çalışma halkla ilişkiler çalışmalarına örnek teşkil edeceği için literatür için de önemli görülmelidir. Ayrıca bu çalışma benzeri araştırma yapacaklara kaynaklık edebilmesi ve model oluşturması açısından da önemlidir. Çalışma içerik olarak taslak niteliğindedir. Konu, iletişim bilimi alanında farklı boyutlarda çalışmalar gerektirmektedir. Bunun habercisi olma niteliği ile de önemli görülmelidir.

2.4. Araştırma Yöntem ve Teknikleri

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olaylar veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olarak kullanılabilir. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Bu çalışmada, Atatürk'ün Kurtuluş

Savaşı sırasında yaşadıklarını anlatan dokümanlardan yola çıkarak nitel analiz tekniği kullanılacaktır. Çünkü bu araştırma geçmişte yaşanan bir dönemi incelemektedir. Nitel araştırmalarda kullanılan dokümanların orijinalliği önemlidir. Bu nedenle araştırma Mustafa Kemal Atatürk'ün 15-20 Ekim 1927 tarihlerinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin ikinci kurultayında 36,5 saatte okuduğu metinlerin yer aldığı NUTUK adlı eser doküman olarak temel alınacaktır.

Nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yönteminde dokümandaki araştırma konusu ile ilgili bir tema, bir kelime, bir cümle aranır ve bu sayısallaştırma yoluna gidilir. (Yıldırım ve Şimşek, 2005, 199). Bu çalışmada Nutuk adlı eserde kurtuluş mücadelesini yürütmek için kullanılan sözlü halkla ilişkiler teknikleri araştırılacaktır. Bunun için sosyal bilimler çalışmalarında sıklıkla kullanılan içerik analizi yöntemi kullanılacaktır. İçerik analizi uygulanan çalışmalarda öncelikle yapılması gereken bir sınıflama sistemi oluşturmaktır. Araştırma kapsamındaki konuların sınıflara ve alt sınıflara bölünmesi gerekmektedir. Bu sınıflama sistemi oluşturulurken mevcut araştırmanın dokümanları dikkate alınmıştır. Araştırma kapsamındaki dönemdeki konuşma metinleri incelenmiş iletişim ortamları olarak kabul edilen ortak alanlar tespit edilmiş ve aşağıdaki konu sınıfları oluşturulmuştur.

"Kongre"

"Miting"

"Toplantı"

"Genelge"

"Konferans"

Araştırmada halkla ilişkiler tekniği olarak kabul edilen kongre, toplantı, miting türü faaliyetlerin nerede ve ne tip organizasyonla yapıldığı, niteliklerinin neler olduğu içerik analizi yöntemi ile incelenecektir.

kurtuluş savaşı sırasında yürütülen iletişim çabalarının halkla ilişkiler açısından incelenmesi

Nüket ELPEZE ERGEÇ

2.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Kurtuluş Savaşı sürecinde Atatürk'ün Anadolu'ya geçtiği 16 Mayıs 1919 ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açıldığı 23 Nisan 1920 tarih aralığı ile sınırlıdır. Çalışma Nutuk adlı eserdeki iletişim ortamlarını baz almıştır. Bu nedenle adı geçen eserle sınırlıdır.

3.BULGULAR VE YORUM

Savaşlarda halkla ilişkiler ve iletişim çalışmalarının kullanımı yeni bir kavram değildir. I. Dünya Savaşı'nda ABD Başkanı Woodrow Wilson halkı savaşa hazırlamak ve propandada faaliyetleri yürütmek amacıyla Enformasyon Komitesi'ni kurdu. Bu büro gazete çıkarmak, tarafsız ve müttefik ülkelerde bürolar açmak, basın bürosu kurmak, konuşmalar yapmak amacıyla 75 bin konuşmacı bularak tüm ülkeye göndermek gibi çalışmalar yaptı (Matthews, 1991 akt.Mutlu, 2003, 185-186). Tabii halkla ilişkilerin doğduğu yer olan Amerika'da kamuoyunu oluşturmak amacıyla savaş sürecinde bu çalışmalar bilinçli bir biçimde halkla ilişkiler çerçevesinde yapılmıştır.

Kurtuluş Savaşı sürecinde de kamuoyunu oluşturmak için birçok iletişim çalışması yapılmıştır. Erdoğan (2006) bu çalışmalardan genel başlıklarla bahseder. Atatürk'ün Cumhuriyet'in kuruluşuyla ilgili İstanbul dışındaki faaliyetleri 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışla başlar. Kurtuluş Savaşı sırasında Atatürk, Eylül 1919'da toplanan Sivas Kongresi'nde alınan kararların halka duyurulması için İrade-i Milliye gazetesini yayınlamıştır. Ankara'ya gelişinden kısa bir süre sonra da, Hakimiye Milliye gazetesi yayın hayatına girmiştir. Cemiyet ve komitelerin kurulması, önde gelen kişiler ve gruplar arasında ilişki ve iletişim kurulması, mitingler yapılması, Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün ve Anadolu Ajansı'nın kurulması gibi çalışmalar halkla ilişkiler çalışmaları içinde değerlendirilebilir.

Halkla ilişkiler süreci durum saptama/sorun belirleme, planlama ve

programlama, aksiyon ve iletişim ve değerlendirme aşamalarından oluşur (Peltekoğlu, 1998, 122). Çalışmada bu süreç temel alınarak iletişim çalışmaları açıklanma yoluna gidilecektir.

3.1. Halkla İlişkiler Süreci

3.1.1. Araştırma Süreci

Durum saptama, başka deyişle araştırma aşamasında, organizasyonun mevcut durumunun saptanması esastır. Aynı zamanda hedef kitlenin kim olduğunun, bunun sorun ve beklentilerinin neler olduğu bu aşamada belirlenir. Temel sorular sorulup durum analizi yürütüldükten sonra yönelim şöyle olmalıdır; gerçekçi iletişim amaçları üzerinde uzlaşma, hedef kitleleri anlama, amaçlara ulaşmak için gerekli temel kaynakları bulma.

Hedef kitlenin konuyla ilgili ne bildikleri ve etki boyutlarının neler olacağı informal ya da formal yöntemlerle tespit edilebilir. İnfomal yöntemler kişisel ilişkiler, kilit kişilerden bilgi sağlama, danışma komiteleri ve danışma kurullarının oluşması, toplu görüşmeler, telefon, mektup ve telgrafların kullanılması olarak sayılabilir. Doğru yapılmış bir araştırmada hedef kitlelerin doğru tanımlanması, amaçların doğru konulması ve varolan imajın anlaşılması gibi sonuçlara ulaşılır.

Atatürk Anadolu'ya geçmeye karar verdiği dönemde ülkenin genel durumunu incelemiş ve bu durum karşısında neler yapılabileceği üzerinde düşünmüştür. Bu genel durumu şu alt başlıklar çerçevesinde analiz etmiştir:

1-I.Dünya Savaşı sonucunda Osmanlı ordusunun durumu,

2-Osmanlı Padişahu ve Hükümetinin genel durum karşısındaki tavırları,

3-İtilaf devletlerinin durumu ve yaptıkları tahribatlar,

4-Azınlıkların faaliyetleri ve kurdukları birlikler, cemiyetler,

5-Halkın durumu ve olup biten karşısında yarattıkları kurtuluş çareleri (gösteriler,

II ULUSAL HALKLA İLİŞKİLER SEMPOZYUMU

21. Yüzyılda halkla ilişkilerde yeni yönelimler, sorunlar ve çözümler
27-28 Nisan 2006

toplantılar, mitingler)

6-Ülkenin çeşitli yerlerinde kurulan dernekler ve amaçları,

7-Anadolu'daki ordunun durumu,

8-Millet ve ordunun, Padişah ve Halife'ye olan sadakatleri ve bu makamın kurtarılması düşüncesi,

9-Halk, seçkin ve aydınların İtilaf devletlerine karşı gelme korkusu,

10-Atatürk'ün kendi yetkilerinin sınırı.

Bunlara ek olarak Atatürk, bu durum karşısında önerilen çözüm yollarını da tespit eder. O dönemde üç türlü çözüm yolu ileri sürülmektedir:

1-İngiliz himayesini istemek,

2-Amerikan Mandası'nı istemek,

3-Bölgesel kurtuluş çarelerine başvurmak.

Atatürk, kurtuluş mücadelesinin en başında genel durumu analiz etmiş ve bu durumun getirebileceği sonuçlar üzerine bir karara varmıştır.

"Efendiler, bu durum karşısında bir tek karar vardı. O da milli hakimiyete dayanan, kayıtsız, şartsız, bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak!" (Nutuk, 2004, 9).

Halkla ilişkiler açısından bakıldığında Atatürk genel durumu analiz etmiş, sorunları ortaya koymuş ve çözüm yolunu da belirlemiştir. Bu çözüm "Ya istiklal ya da ölümdür!" Çünkü o dönemde Atatürk'e göre başka kurtuluş çaresi yoktu ve bu karar bütün iletişim çabalarını belirleyen karar olmuştu. Bundan sonraki aşama ise alınan bu kararı sonuca ulaşılabilecek biçimde planlamadır.

3.1.2. Planlama Aşaması

Sorunlar belirlendikten ve durum tespiti yapıldıktan sonra bunları çözebilmek, fırsatları değerlendirebilmek için bir plana ihtiyaç vardır. Bu plan spesifik amaçlara nasıl varılacağına tespit edilmesi, amaçlara ulaşabilmek için faaliyetlerin sıralamasının belirlenmesi,

amaca varmak için gerekli olan kaynakların tespiti, sorumlulukların belirlenmesi, kesin karara varmadan önce pre-test yapılmasını içerir. Ayrıca yönetimin iletişim açısından hangi yaklaşımı sergileyeceği bu aşamada belirlenir. Planlama aşaması problem, durum analizi, program amaçları, hedef kitle, her hedef kitle için program amaçları, aksiyon program stratejisi, iletişim stratejisi, program değerlendirilmesi, program uygulama planı, feedback'in alınması ve programın değerlendirilmesi olmak üzere on adımda tanımlanabilir (Peltekoğlu, 1998, 128).

Atatürk'ün Söylevleri incelendiğinde Kurtuluş Savaşı'nda yapılan çalışmaların her aşamasının mükemmel bir halkla ilişkiler kampanyasına uyduğu gözlemlenir. Sorunları tespit eden ve kendine kurtuluş için bir nihai hedef belirleyen Büyük Önder planlama yapmanın gerekliliğinin farkındadır. Bu durum Atatürk tarafından Nutuk'ta hemen ilk sayfalarda şöyle ifade edilmiştir: "Türk ata yurduna ve Türk'ün istiklaline saldıranlar kimler olursa olsun, onlara bütün milletçe silahla karşı koymak ve onlarla çarpışmak gerekiyordu. Bu önemli kararın bütün gerek ve zaruretlarini daha ilk gününde açığa vurup ifade etmek, elbette isabetli olamazdı. Uygulamayı birtakım safhalara ayırmak, olaylardan ve olayların akışından yararlanarak milletin duygu ve düşüncelerini hazırlamak ve basamak basamak ilerleyerek hedefe ulaşmaya çalışmak gerekiyordu." (Nutuk, 2004, 10). Atatürk'ün burada bahsettiği hedef Cumhuriyet'i kurmaktır. Bu hedefe ulaşabilmek için uygulamayı planlamak ve halkı bu düşünceye olaylar ve olayların akışından faydalanarak hazırlamak kararındadır. Gelecekte ulaşmak istediği hedefi başlangıçta en yakın arkadaşlarına dahi söylemeyen Atatürk, her aşamayı vakti geldikçe uygulamak üzere çeşitli eylem planları hazırlamıştır. Ayrıca Atatürk bu dönemde bir milli sır da taşımaktadır. "Ben milletin vicdanında ve geleceğinde hissettiğim büyük gelişme kabiliyetini, bir milli sır gibi vicdanımda taşıyarak, yavaş yavaş bütün bir topluma uygulamak

Kurtuluş Savaşı sırasında yürütülen iletişim çabalarının halkla ilişkiler açısından incelenmesi

Nüket ELPEZE ERGEÇ

mecburiyetinde idim" cümlesinde halkla ilişkiler stratejileri özelliklerini görüyoruz. Kadıbeşegil (1998), halkla ilişkiler stratejilerinin özelliklerini;

-Mutlak bir temaya dayalı olmalıdır,

-Ne zaman başlayıp ne zaman biteceği baştan belirlenmelidir,

-İletişim planı ile stratejik hedefler arasında bir ilişki olmalıdır,

-Görev dağılımı yapılmalıdır, şeklinde sıralamaktadır. Halkla ilişkiler çalışmalarında mutlak bir temaya dayalı olması özelliği en önemli özelliğidir ve iletişim çalışmalarının amacını belirler. Bu milli sır Kurtuluş Savaşı'ndaki iletişim çalışmalarının yegane temasıdır. Atatürk bu amacı gerçekleştirebilmek için Anadolu'daki her birimle temas kuracak yetkilere sahip olmasının gerekliliğinin farkındaydı. Planları dahilinde kendisinin İstanbul'dan uzaklaşmasının istenmesi fırsatını çok iyi değerlendirir ve geniş yetkilere sahip bir müfettiş olarak Anadolu'ya geçer. Bu yetkilere göre Anadolu'daki askeri birlikler ve bütün sivil yönetim amirleriyle ilişkiler kurabilecek ve yazışmalar yapabilecek, emir ve komuta verecektir. Anadolu'da yapacağı iletişim çalışmaları için kendine geniş yetkilerle donatacak bahaneler bulan Atatürk, 19 Mayıs 1919 tarihinden itibaren yapmış olduğu planlar dahilinde yoğun bir iletişim sürecini başlatmıştır.

3.1.3. Aksiyon ve İletişim

Eyleme geçilecek olan aşama uygulama aşamasıdır. Bu aşamada elde edilen veriler ve tespit edilen sorunların çözümüne yönelik eylem planları uygulamaya geçirilir. Burada bir çok halkla ilişkiler araç ve yöntemleri kullanılmaktadır. Günümüzde artan iletişim kanalları ve teknolojik yenilikler nedeniyle her geçen gün bu araçlara bir yenisi eklenmektedir. Ama genel olarak literatürde halkla ilişkilerde kullanılan araç ve yöntemler; yazılı yöntemler, sözlü yöntemler ve görsel yöntemler başlıkları altında toplanmıştır. Örgütün hedef kitle beklentilerine ve izledikleri stratejilere

göre değişen bu araçlar oldukça uzun bir liste oluşturmaktadır. Basın bildirisi, gazete, dergi, kitap, broşür, yıllık raporlar, radyo, televizyon, sinema, pankart, fuarlar, festivaller, toplantı, kongreler...

Bu aşamanın amacı, halkı bilgilendirmek, inandırmak ve motive etmektir. Kurtuluş Savaşı sürecinin iletişim uygulaması planlı olarak Atatürk'ün Samsun'a geçtiği günlerle başlar. Büyük önder, araştırma aşamasında belirlediği sorunlar çerçevesinde eyleme geçer. Bu çerçevede Nutuk incelendiğinde 16 Mayıs 1919 ile 23 Nisan 1920 tarihleri aralığında Tablo 1'de görülen iletişim ortamları belirlenmiştir.

İçerik analizi çerçevesinde saymaca yoluyla belirlenen bu iletişim ortamları üç farklı başlıkta incelenecektir. Atatürk'ün iletişim çabaları incelendiğinde üç farklı hedef kitleye yönelik olarak yürüttüğü görür.

Halkla İlişkiler Çalışmasının Ordu Cephesi

Anadolu'daki askeri ve sivil kuruluşlarla yazışabilecek yetkiye sahip olan Atatürk, araştırma aşamasında belirlediği sorunlar çerçevesinde ilk iş olarak orduyla temasa geçer. 21 Mayıs 1919'da Erzurum'daki 15. Kolordu Komutanı'na, 23 Mayıs 1919'da Ankara'daki 20. Kolordu Komutanlığı'na ve diğer kolordu komutanlıkları ile bunlara bağlı çeşitli illerdeki ordu müfettişliklerine genel durumla ilgili bilgi almak ve iletişim kurabilmek amacıyla birer telgraf çeker. Bu telgrafları sonucunda bu kolordulara bağlı olan birlikler hakkında düzenli bilgiler almaya başlar. Ordu komutanlıkları vasıtasıyla her ilde teşkilatlanma başlatır. Özellikle bu teşkilatlanmada birlik yetkililerinin manevi gücünü yükseltecek sözlerde sarf eder ki bu teşkilatlanmada motivasyonu arttıracak sözlerdir. Edirne Kolordu Komutanlığı'na gönderdiği telgrafta esas yapılması gerekenleri söyledikten sonra şu sözleri sarf eder: "Anadolu halkı baştan ayağa bölünmez bir bütün haline getirildi. Kararlar istinasız, bütün komuta heyetleri ve arkadaşlarımızla birlikte

II ULUSAL HALKLA İLİŞKİLER SEMPOZYUMU

21. Yüzyılda halkla ilişkilerde yeni yönelimler, sorunlar ve çözümler
27-28 Nisan 2006

TABLO 1 Nutuk'ta geçen iletişim ortamları

Miting	Çok sayıda miting yapıldığı ifade edilmektedir. Hemen her ilde
Konferans (4)	Havza, Amasya, Sivas, Ankara Konferans
Kongre (2)	23 Temmuz 1919 Erzurum Kongresi, 4 Eylül 1919 Sivas Kongresi
Toplantı (4)	5 Temmuz 1919 komutanlarla toplantı, 12 Eylül 1919 halkla toplantı, kongre sonrası, 20-22 Ekim 1919 Amasya Görüşmesi, İstanbul Hükümeti, 16 Kasım 1919 komutanlarla Sivas'ta toplantı
Genelge (20)	28 Mayıs 1919 Amasya, 21/22 Haziran 1919 Amasya, 7 Temmuz 1919, 23 Temmuz Erzurum Kongre Bildirisi, 12 Eylül 1919 Sivas Kongresi Bildirisi, 28 Eylül 1919 Sivas, 2/3 Ekim 1919 Sivas, 5 Ekim 1919 Sivas, 27 Aralık 1919 Ankara, 29 Aralık 1919 Ankara, 30 Aralık 1919 Ankara, 17 Şubat 1920 Ankara, 4 Mart 1920 Ankara, 16 Mart 1920 Ankara, 19 Mart 1920 Ankara, 21 Nisan 1920, 22 Nisan 1920...

alınıyor. Anadolu'daki milli teşkilat ilçe ve bucaklara kadar genişledi..." (Nutuk, 2004,15).

25 Mayıs-12 Haziran 1919 tarihleri arasında Havza'da kalan Atatürk ordu birliklerinden gelen cevaplar sonucunda tüm yurdu bir birlik çatısı altında toplamak için genelge yayınlar. Bu genelgenin amacı bütün yurtda milli bir teşkilatın kurulmasının gerekliliğidir. Atatürk kurtuluş mücadelesi süresince komutanlarla bağlantısını hiç kesmemiş ve karşılıklı görüşlerini almıştır. 16 Kasım 1919'da Temsil Heyeti'nden olan kişiler ve komutanlarla

toplanarak Meclis-i Mebusan'ın toplantı yeri, toplantı sırasında ve sonrasında Temsil Heyeti'nin durumu ve milli teşkilatın şekli ile çalışma yöntemi gibi konularda fikir alışverişinde bulunmuştur (Nutuk, 2004, 187). Buradaki yaklaşım tamamı ile çift yönlü simetrik modelin uygulaması niteliğindedir.

Halkla İlişkiler Çalışmasının Halk Cephesi

Miting ve Gösteriler: Atatürk kurtuluşun Anadolu insanında olduğunu düşündüğü milli sır doğrultusunda halkı bilinçlendirip, örgütlemenin gerekliliğinin farkındaydı. Ancak halk henüz bilinçlenmiş değildi. Bunun için bir şeyler yapması gerektiğinin farkındadır. Bu amaçla 28 Mayıs 1919 tarihinde valilere, bağımsız mutasarrıflıklara, Erzurum, Ankara, Diyarbakır'daki kolordu komutanlıklarına ve Konya'da ordu müfettişliklerine bir genelge gönderir. Bu genelge halkı bilinçlendirmek, toplu katılımlarını artırmak amacıyla yurdun her tarafında ilçe ve köyler dahil olmak üzere geniş katılımlı miting ve gösteriler yapılmasını içermekteydi. (Nutuk, 2004, 16). Zaten dağınık biçimde ve korkarak yapılan mitingler, bu genelge ile daha güçlü ve daha fazla sayıda yapılamaya başlandı. Bu da halkın milli duygularını ve kurtuluşa olan inancını arttırıcı yönde etki yapar.

Türk milleti işgal hareketi karşısında, kendisine gösterilen haksızlıklara tepki olarak memleketin en ücra köşelerinde dahi protesto niteliğinde miting ve toplantılar düzenlemiştir. Bu toplantılar sonunda çeşitli makamlara protesto telgrafları gönderilerek, olaylar karşısında tavır ve düşünceleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Mesela, güney bölgelerinde yapılan her işgal ve değişiklikler, Ali Rıza Paşa hükümetinin istifası, Sevr Antlaşması'nın imzalanması, herhangi bir devlet adamının Türkiye hakkında beyanları gibi çeşitli işgaller karşısında Türk halkı sessiz kalmamış, tepkisini sadece cephede göstermeyip yerel bazda birçok miting ve protesto gösterileri düzenlemiştir.

Bu genelge üzerine, zaten işgal gününden

kurtuluş savaşı sırasında yürütülen iletişim çabalarının halkla ilişkiler açısından incelenmesi

Nüket ELPEZE ERGEÇ

beri devam eden mitingler ve protesto telgraflarının sayısı gittikçe artmıştır. Üstelik bu davetin resmi bir ağızdan yapılmış olması daha büyük bir mana ifade ediyordu; çünkü Mustafa Kemal o zaman padişah ve hükümet adına bu görevi gerçekleştirmiştir (Şahingöz, 2002, 727). Halkı bilinçlendirmek için Atatürk'ün yayımladığı bu ilk genelge, halkla ilişkiler açısından Çift Yönlü Simetrik Model'in tanımladığı liderlik kavramına tamamıyla uyan bir genelgedir. Çünkü Atatürk Anadolu'ya geçtikten sonra işgaller karşısında halkın gösterdiği tepkiyi fark etmiş ve bu tepkiyi daha güçlü bir biçimde devam ettirebilmeleri için kendi otoritesini kullanarak bu genelgeyi yayınlamıştır. Şu kısım önemlidir. Bir tepki var ve bunun koordine edilmesi gerekmektedir. İşte Atatürk iletişim açısından bunu yapmıştır. Halkın tepkilerine kulak vermiş ve bu tepkileri gerekçesi ile birlikte koordineli bir hale sokmanın gerekliliğini görmüştür. Türk milletinin bu duygularını, milli menfaatler doğrultusunda harekete geçirmek için, milletin daha çok aydınlatılması gerektiğini iyi biliyordu ve bu da ancak mitinglerle mümkün olabilirdi. 28 Mayıs 1919 tarihli genelge ile bunu yapmak istemişti. Gerçekten de bu genelge üzerine her yerde mitingler yapılıyor, halkın heyecanı ve hissiyatı ortaya konuyordu (Şahingöz, 2002, 728). Mitingler yapılması konusundaki genelgelerinin yanı sıra işgal edilen yerlerin halkını bilinçlendirmek için ilgili yerlere telgraflar çekerek mitinglerin devam etmesi konusunda halkı uyarıyordu. Maraş'ın işgali üzerine 29.01.1920'de bir genelge yayınlayarak işgalin protesto edilmesi ve mitinglerin devamını ister.

İşgal üzerine yapılan mitinglerle milli şuuru ve heyecanı galeyana gelen halk her tarafta taarruza uğrayan vatanın kurtarılması için fiili mücadeleye girer. Bu mücadele Ankara'da Millet Meclisi'nin açılışından sonra kurulan düzenli ordu birliklerine kadar her cephede devam etmiş, Türk milletinin, "Milli Mücadele" diye adlandırdığı bir nevi destan devri yaşanmıştır. Bu miting ve protesto

hareketlerinden, mahalli mukavemet teşkilatları, bunlardan Erzurum, Balıkesir ve Sivas Kongreleri doğmuştur. Bu kongrelerde Anadolu'daki milliyetçi hareketin temelini teşkil ederek vatanın kurtuluşunda en müessir amil olmuşlardır (Şahingöz, 2002, 740).

Genelgeler: Kurtuluş Savaşı süreci boyunca genelgeler önemli rol oynamıştır. Bunlar komutan, vali, mutasarrıf düzeyinde gönderilerek halkın bilgilendirme ve koordine olmalarını sağlıyordu. Halkla İlişkiler çalışmalarında kullanılan mesajların dikkatlice hazırlanması gerekir. Öncelikle mesajın hedef kitlenin dikkatini çekecek şekilde dizayn edilmesi gerekir. Mesaj, insanların bireysel gereksinimlerine seslenmeli, bu gereksinimlerinin farkına varmalarına, gereksinimlerini gidermelerine yardımcı olmalı ve bu yolda onları aydınlatmalıdır (Aydede, 2002, 116). İnceleme aralığımızdaki dönemde 20 genelge ile karşılaşmıştır. Bu genelgelere içerik açısından bakıldığında mesajların bilinçli bir şekilde kurgulandığı görülür. 22 Haziran 1919 Amasya genelgesinde "Vatanın bütünlüğü, milletin bağımsızlığı tehlikededir. Milletten bağımsızlığını, yine milletin kesin kararı ve direnişi kurtaracaktır" sözleri yer alır. Genelgeler halkı bilgilendirici ve aydınlatıcı bir şekilde hazırlanmaktaydı.

Kongreler: Milli Mücadele'de 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi ile 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışı arasında geçen zamana "Kongreler Dönemi" denilmektedir. Bu dönemde "Türkiye Kongre İktidarları" adlı yapıtında Prof.Dr. Bülent Tanör, saptadığı kongreler tablosunda 30 kongreye yer vermiştir (Giritli, 2002, 25). Anadolu'ya geçtikten bir ay sonra millet mümkün olduğu kadar aydınlatılarak dikkatli ve uyanık bir duruma getirilmiş, milli teşkilat kurma düşüncesi yayılmaya başlamıştır. Atatürk için bundan sonraki adım bütün bir milletin birlik ve dayanışmasını sağlayacak ve temsil edecek bir heyetin oluşturulması idi. Bundan sonraki iletişim çalışmalarına bu karar yön verir. Bu amaçla büyük önder 21-22 Haziran 1919 tari-

II ULUSAL HALKLA İLİŞKİLER SEMPOZYUMU

21. Yüzyılda halkla ilişkilerde yeni yönelimler, sorunlar ve çözümler
27-28 Nisan 2006

hinde Amasya Genelgesi'ni Anadolu'ya bildirir. Bu genelge Erzurum ve Sivas Kongreleri'nin habercisi niteliğindedir. Atatürk, kongrelere davet için ayrıca İstanbul'da destek alabileceği, güvendiği kimselere de kongrelerin gereklerini içeren bir genel mektup yollar.

23 Temmuz 1919'da Erzurum Kongresi toplanır. Bu kongrenin iki amacı vardır. Birincisi Sivas'ta toplanacak daha geniş çaplı kongreye hazırlık ve nihayetinde Millet Meclisi'nin oluşturulmasında düşünsel ve işlevsel olarak altyapıyı hazırlamak. Konuşma metinlerine bakıldığında kongre katılımcılarını bu sonuca götürecek mesajların verildiği görülür. "Milletin mukadderatına hakim bir milli iradenin, ancak Anadolu'da doğabileceğini belirttim. Milli iradeye dayanan bir Millet Meclisi'nin meydana getirilmesinin ve gücünü milli iradeden alacak bir hükümetin kurulmasını, kongre çalışmalarının ilk hedefi olarak gösterdim..." (Nutuk, 2004, 45). Kongre sonunda alınan kararlar bir genelge ile memleket içinde her yere hatta bir şekilde yabancı temsilciliklere de gönderilir.

Kurtuluş Savaşı döneminde yerel girişimden doğan kongrelerin önemli bir bölümü Batı Anadolu'da gerçekleştirilmiştir. Bu kongreler işgale karşı Anadolu halkının bir tepkisi niteliğinde olmuştur. Batı Anadolu'da Kuva-i Milliye hareketi olarak İzmir, Balıkesir, Nazilli, Alaşehir, Uşak ve Afyonkarahisar'da olmak üzere toplam on adet kongre gerçekleştirilmiştir (Albayrak, 1998). Bu kongrelerin her biri bir teşkilatlanma örneğidir ve Atatürk bu kongre yürütücüleri ile direkt görüşmüş, sonuçlarını takip etmiştir (Çarıklı, 1967, 272). Ancak milli nitelikte tüm yurttan temsilcilerin katılacağı büyüklükteki, ulusal hareketin iktidarlaşması ile sonuçlanan kongre Sivas Kongresi'dir. Bu kongrenin toplanması için Atatürk daha Amasya'da iken yani Anadolu'ya geçtikten sonra hazırlıklarına başlamıştır. Yaklaşık üç ay süren hazırlık çalışmasında bütün komutanlar ve bütün vatanseverler olağanüstü çaba harcarlar (Nutuk,

2004, 53). Kongre hazırlıkları sürerken halk milli mücadele konusunda bilgilendiriliyordu. Çünkü, kongreye her ilden üç kişinin katılımı isteniyordu. Bu katılımlar kongrenin ve dolayısıyla milli mücadelenin ne kadar desteklendiğini gösterecekti (Kars, 1999, 30). 33 kişinin katılımıyla İstanbul Hükümeti'nin baltalamasına karşı Dernekler Kanunu'na aykırı olarak 4 Eylül 1919'da Sivas Kongresi düzenlenir. Bu kongre görevinden uzaklaştırılmış ve tutuklanması için Dahiliye Nezareti'nce emir verilmiş Atatürk'ü başkanlığa getirerek görüşmelerine başlar. Kongre Mondros Ateşkes Antlaşması'nın Osmanlı devletince kabul edilmiş olan uygulama biçimlerini kabul etmemiş yabancı işgallere karşı direneceğini bütün dünyaya duyurmuştu. Bu kongre ulusal direnişi yürütecek bir Temsil Heyeti'ni seçmişti. Her haliyle kongre bir ihtilal meclisi karakterini taşıyordu ve başarıya ulaşmıştı (Arıburnu, 1997, 82-83). Sivas Kongresi sonucunda oluşturulan Temsil Heyeti, bundan sonra yürütme işlerini yavaş yavaş elinde toplamaya ve ülke içinde yetkilerini kaybetmeye başlayan Merkezi hükümetin yerine yetkileri eline almaya başlar. Temsil Heyeti bir müracaat merkezi olarak kabul edilir.

Davayı kamuoyuna basın yoluyla da yaymaya başlıca yapılacak işlerden sayan Atatürk, bir gazete çıkarılmasına karar vermiş ve gazetenin adını da "İrade-i Milliye" olarak kendisi saptamıştır. 14 Eylül 1919 günü çıkan ilk sayısı dört sayfa hazırlanmıştır. Gazetenin üst tarafı Kongre haberlerine bırakılmış ve diğer bölümlerinde Atatürk'ün Kongre'yi açılış söylevi, Kongre'ce Padişaha çekilen telgraf, millete hitaben yazılan bildiri ve Atatürk'ün Mayıs ayında Havza'dan Padişaha yolladığı telgraf yer almıştır. "İrade-i Milliye" Atatürk'ün Sivas'tan Ankara'ya yola çıktığı 18 Aralık 1919'a kadar, O'nun denetimi altında yayınlanmış daha sonra bu gazeteyi Sivas'ta bırakarak Ankara'da 10 Ocak 1920'de "Hakimiyeti Milliye" gazetesini yayınlamaya başlamıştır. Bu gazete Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızın sözcüsü olmuştur (Arıburnu,

kurtuluş savaşı sırasında yürütülen iletişim çabalarının halkla ilişkiler açısından incelenmesi

Nüket ELPEZE ERGEÇ

1997, 93-94). Ayrıca 9 Ekim 1919'da İstanbul'da bulunan gazetelere de Kongreye ilişkin bilgiler verir (Nutuk, 2004, 155).

27 Aralık 1919'da Atatürk Temsil Heyeti ile birlikte Ankara'ya gelir. Artık kurtuluş mücadelesinin merkezi Ankara'dır.

Kanaat Önderleriyle İletişim: Askerlik görevinden ayrıldıktan sonra bir komutan gibi emirlerinin yerine getirilmesi için bazı komutan ve valilerle toplantı yapar. Bu Atatürk için yeni bir şey değildir. Çünkü O, Erzurum'a gelene kadar en üst kademedeki makamdan, komutan, subay, her türlü devlet adamı ve ileri gelen kimselerle görüşmeler ve anlaşmalar yapar (Nutuk, 2004, 31). Bu iletişim çalışmasının yüz yüze iletişim kısmıdır ki, halkın desteğini sağlaması gereken kampanyalarda kanaat önderlerini etkilemekte kullanılan bir tekniktir (Aydede, 2002). Atatürk, Anadolu'daki çalışmalarında her fırsatta kanaat önderi durumundaki kişilerle görüşerek Milli Mücadele konusunda bilinçlendirir.

Meclis toplantısı için Ankara'ya gelen milletvekilleriyle Atatürk ayrı ayrı, manevi gücü yükseltmek ve kurtuluş inancını artırmak için yüz yüze görüşmüştür. Bu kişilerin ellerinden geldiği kadar bağlı buldukları millete ışık tutup yol göstererek, ona kurtuluş hedefine yürütmekte önderlik etmesini istemiştir (Nutuk, 2004, 247).

Konuşma ve Konferans: Sözlü iletişim halkla ilişkiler uygulamalarında güçlü ve önemli bir iletişim yöntemi olma özelliğini korumaktadır. Halkla ilişkilerin mesleki gereksinimlerinden birisi, iyi konuşmak ve konuşma metni hazırlayabilme yeteneğine sahip olmaktır. Yapılacak konuşma, bilgilendirmeye, ikna etmeye yönelik olabileceği gibi kutlama ve günün önemini de belirtmeyi amaçlayabilir (Peltekoğlu, 1998, 196). Atatürk Milli Mücadele sürecinde gittiği yerlerde halkla bir araya gelmiş, konferanslar vermiştir. İlk Anadolu'ya geçtiği dönemde Havza'da, Amasya'da halkla biraraya gelir, Milli Mücadele'ye ilişkin konuşmalar yapar. Yine

Sivas Kongresi sonrası halkla biraraya gelmiş ve kongrenin sonuçlarıyla ilgili bilgi vermiştir. Ankara'ya geldikten bir süre sonra da halka bir konferans verir (Nutuk, 2004, 245).

Halkla İlişkiler Çalışmasının İstanbul Hükümeti Cephesi

Atatürk'ün Anadolu'ya görevlendirilme sebebi onu İstanbul'dan uzaklaştırmak ve Samsun ve dolaylarındaki güvensizlik olaylarını yerinde görüp tedbir almaktır. Bu nedenle hükümet gelişmelere ilişkin sık sık bilgi soruyordu. Duruma ilişkin sorulan soruları bir nota ile cevaplayan Atatürk, bu cevabın bir suretini bütün komutanlara, vali ve mutasarrıflara bir genelgeyle bildirmektedir. Böylece İstanbul Hükümeti'nin olaylara yaklaşımını da ülke çapında duyuruyordu. Aynı şekilde milletin milli bağımsızlığını korumaya kararlı olduğu ve her türlü fedakarlığı göze aldığı İstanbul Hükümeti'ne çeşitli yollarla iletliyordu.

23 Haziran 1919'da Atatürk'ün İstanbul Hükümeti'nin İngiliz Olağanüstü Temsilcisi'nin isteği üzerine görevden alındığını bildiren ve tüm resmi kurumlara gönderilen bir genelge yayınlanır. Buna göre artık Atatürk'ün bütün resmi sıfatı elinden alınmıştır. Atatürk, 8 Temmuz 1919'da Padişah'a resmi ve askeri görevinden ayrıldığını bildiren bir telgraf çeker.

16 Ağustos 1919'da İstanbul Hükümeti'ne içinde bulunduğu durumun yanlışlığını anlatan ve bir an önce Meclis-i Mebusan'ın toplanmasının gerekliliğini ifade eden mesajı telgrafla iletir. Bu telgrafta halkın sözcüsü gibi konuşur. "Hayat hakkı ve bağımsızlığı için çalışan milletin amacındaki bu asalet ve ciddiyete karşılık, İstanbul Hükümeti, düşmanca davranmak yolunu tutuyor. Bütün dilekler şu noktada birleşmiştir ki, hükümet meşru olan milli akımı engellemeye çalışmaktan vazgeçerek, Kuva-i Milliye'ye dayansın ve bütün teşebbüslerinde kendine milli gayeyi rehber edinsin" (Nutuk, 2004, 52).

Atatürk, Temsil Heyeti adına İstanbul Hükümeti'ne bir telgraf göndererek Erzurum

II ULUSAL HALKLA İLİŞKİLER SEMPOZYUMU

21. Yüzyılda halkla ilişkilerde yeni yönelimler, sorunlar ve çözümler
27-28 Nisan 2006

ve Sivas Kongreleri'nde alınan kararların tanınmasını istemiştir. Bu konuda devam eden yazışmalardan bir sonuç elde edemeyeceğini anlayan İstanbul Hükümeti, Bahriye Nazırı Salih Paşa'yı Atatürk'le görüşmek üzere 20 Ekim 1919'da Amasya'ya gönderir. İstanbul Hükümeti'nin bir bakanının Temsil Heyeti ile görüşme girişimi, milli örgütün açıktan açığa tanınması demektir (Arıburnu, 1997, 100). 12 Ocak 1920'de İstanbul'un işgali üzerine Meclis-i Mebusan kapatılır. Artık yeni meclis Ankara'da toplanacaktır.

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Sınırlı bir sürede ve sınırlı bir aralığın incelendiği çalışmada Kurtuluş Mücadelesi halkla ilişkiler süreci açısından bir taslak şeklinde değerlendirilmiştir. Araştırmanın niteliğinden kaynaklanan darlık ve konunun genişliğinden dolayı Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'ndaki iletişim biçimi halkla ilişkiler süreci açısından genel olarak incelenebilmiştir. Atatürk'ün kullandığı iletişim stratejileri bir firmanın kampanyasında kullanması gereken stratejilerle özdeştir. Bir iletişim çalışmasında önemli olan hedef kitleyi herhangi bir noktadan yakalamak ve amaca ilişkin ikna etmektir. Bu çalışmada Atatürk'ün başarıya giden yolda her türlü iletişim çalışmasını kullandığını görürüz. Halk, ordu ve İstanbul Hükümeti ile ayrı ayrı stratejiler çerçevesinde bağlantılar kurmuş ve belirlediği hedef kitleyi kurtuluşa ikna etmiştir.

Kurtuluş Savaşı, hakkında sayısız kitabın yazıldığı bir savaştır. Bu araştırmanın en önemli sonucu, destansal nitelikteki bu savaşın iletişim bilimi açısından detaylı çalışmalarının yapılması zorunluluğuna dikkat çekmesidir.

KAYNAKÇA

- Albayrak, Mustafa. Milli Mücadele Döneminde batı Anadolu Kongreleri. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1998.
- Arıburnu, Kemal. Sivas Kongresi Samsun'dan Ankara'ya Kadar Olaylar ve Anılar. Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1997
- Aydede, Ceyda. Teorik ve Uygulamalı Halkla İlişkiler Kampanyaları. Mediacat ya., İstanbul, 2002.
- Burns, J. K. Liderlik, Yönetim ve Başarının Ölçüleri" Harp Akademileri yayınları, İstanbul,1991
- Çarıklı, Hacim Muhittin. Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuvayı Milliye Hatıraları (1919-1920). Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1967.
- Dozier, David, William P. Ehling. "Halkla İlişkiler Programlarının Değerlendirilmesi: Programların Etkileri Konusunda Literatürün Bize Söyledikleri" Ed. James E.Grunig. Halkla İlişkiler ve İletişim Yönetiminde Mükemmellik. İstanbul: Rota Yay. 2005
- Erdoğan, İrfan. Teori ve Pratikte Halkla İlişkiler. Ankara: Erk Yayınları, 2006
- Giritli, İsmet. "Sivas Kongresi'nin Milli Mücadeledeki Yeri" Sivas Kongresi I. Uluslararası Sempozyumu SISKAV Yay. 2-4 Eylül 2002
- Grunig, James E. Halkla İlişkiler ve İletişim Yönetiminde Mükemmellik. İstanbul: Rota yay.,2005
- Mutlu, Mustafa, Vietnam'dan Körfez'e Savaşlarda Kamuoyu Oluşumu İstanbul: Okumuş Adamlar yay.,2003
- Kadıbeşegil, Salim.Halkla İlişkilere Nereden Başlamalı? Ankara: Mediacat yay,1998

kurtuluş savaşı sırasında yürütülen iletişim çabalarının halkla ilişkiler açısından incelenmesi

Nüket ELPEZE ERGEÇ

- Kars, Zübeyir. Milli Mücadelede Kayseri. Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999.
- Korkmaz, Zeynep. NUTUK. Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1984
- Peltekoğlu, Filiz Balta. Halkla İlişkiler nedir? İstanbul: Beta Yay.,1998
- Scott M. Cutlip, Allen Center, Glen M. Brom, 6th ed. Effective Public Relations , New Jersey: Prentice Hall Inc, 1985
- Selek, Sabahattin. "Genel Olarak Kongreler" Milli Mücadelede Alaşehir Kongresi. Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1988.
- Şahingöz, Mustafa. Milli Mücadele'de Protesto ve Mitingler. Türkler. Yeni Türkiye. Cilt 15.Ankara, 2002
- Yıldırım, Ali, Hasan Şimşek. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. 5.bsk. Ankara: Seçkin Yay., 2005

II ULUSAL HALKLA İLİŞKİLER SEMPOZYUMU

21. Yüzyılda halkla ilişkilerde yeni yönelimler, sorunlar ve çözümler
27-28 Nisan 2006
